

Schoolbeleid voor smartphones

Inhoudopgave

Inleiding.....	3
1 Grondslagen voor beleidsontwikkeling.....	5
Invloed op het leren.....	6
Invloed op welzijn.....	9
Smartphones op school vragen om een brede blik.....	12
<i>One size fits all</i> bestaat niet.....	13
2 Stappenplan – van beleid naar praktijk.....	15
Stap 1: Bepaal de huidige stand van zaken.....	15
Stap 2: Organiseer gesprekken met leraren, leerlingen en ouders.....	16
Stap 3: Stel het voorgenomen beleid vast.....	17
Stap 4: Communiceer duidelijk.....	20
Stap 5: Zorg dat het beleid gedragen wordt en blijft.....	20
Stap 6: Evalueer het beleid en stel bij waar nodig.....	21
3 Zeven onmisbare tips.....	23
Tip 1: Besteed aandacht aan zelfreflectie, als onderdeel van digitale geletterdheid.....	23
Tip 2: Besteed aandacht aan zelfregulatie.....	24
Tip 3: Kijk verder dan de smartphone.....	25
Tip 4: Koppel het smartphonebeleid aan het socialeveiligheidsbeleid.....	27
Tip 5: Betrek leerlingen in een vroeg stadium.....	27
Tip 6: Bevorder het klassenmanagement en de ict-bekwaamheid van het team.....	28
Tip 7: Geef het goede voorbeeld.....	28
Slot.....	30
Bronnenlijst.....	31

Praktijkvoorbeelden

Routines in de klas.....	4
Smartphones op een school voor zeer moeilijk lerende kinderen.....	8
Tijdens de les in de tas, vrij in de pauzes.....	11
Duidelijke regels op de basisschool.....	14
Beleid bepalen met behulp van een ethisch gesprek.....	22
Smartphones in een schakelklas: stoorzender én onmisbaar gereedschap	26
Sociale media op pauze.....	29

Inleiding

Voor smartphones en andere technologische devices van leerlingen is geen plaats in de klas, tenzij er sprake is van doordacht educatief gebruik waar het hele schoolteam eenduidig invulling aan geeft. Dat zijn verschillende partijen in het onderwijs overeengekomen. Voor het voortgezet onderwijs geldt deze afspraak vanaf 1 januari 2024. In het basisonderwijs en het gespecialiseerd onderwijs vanaf het begin van schooljaar 2024/2025.

Het is aan scholen om deze richtlijn concreet in te vullen voor hun situatie. Wordt de telefoon voor onderwijsdoelen ingezet, of is het apparaat helemaal niet welkom in de klas? Mogen leerlingen in de pauzes op hun telefoon, of geldt er een totaalverbod? Zo heeft de school allerlei keuzes te maken. Daar hoort beleid bij. Deze publicatie met bijbehorend stappenplan helpt scholen op weg.

Goede keuzes maken over het smartphonebeleid vraagt een gedragen visie over dit onderwerp op de school. Scholen moeten bepalen hoe zij kijken naar de invloed van smartphones op het leren en welzijn van leerlingen. In deze publicatie stellen we daarom: het is een didactisch én een pedagogisch vraagstuk. Bovendien is de smartphone een onlosmakelijk onderdeel van het sociaal-maatschappelijk leven geworden. Daar moeten scholen iets mee. Digitale geletterdheid is niet voor niets een basisvaardigheid: leerlingen moeten leren op een verantwoorde manier om te gaan met technologie, met en zonder de aanwezigheid van smartphones.

De situatie is voor verschillende onderwijssectoren duidelijk anders. Zo speelt het probleem van afleiding door smartphones op middelbare scholen veel duidelijker dan op basisscholen. De smartphone kan bovendien ingezet worden als hulpmiddel bij een specifieke onderwijs- of medische ondersteuningsbehoefte. Dat zien we met name in het gespecialiseerd onderwijs, maar ook in het reguliere onderwijs.

Ook tussen scholen kunnen grote verschillen bestaan. Het is daarom belangrijk dat elke school een keuze maakt die het beste past bij de eigen visie en leerlingen. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is: *one size fits all* bestaat niet; elke school moet zijn eigen keuzes maken.

Er is dus een duidelijk smartphonebeleid nodig dat bijdraagt aan handhaving van de afspraken. Scholen moeten er daarbij voor zorgen dat het geëefde beleid niet te ver afstaat van het papieren ideaal. Deze publicatie biedt schoolbestuurders, schoolleiders en leraren in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs daar de handvatten voor.

Leeswijzer

1. Grondslagen voor beleidsontwikkeling: belangrijke informatie als basis voor smartphonebeleid
2. Stappenplan – van beleid naar praktijk: stapsgewijze instructies en suggesties voor het ontwikkelen van beleid.
3. Zeven onmisbare tips: aanvullende informatie om te komen tot smartphonebeleid.
4. Bronnenlijst: de geraadpleegde bronnen.

Praktijkvoorbeeld

School: Alfrinkcollege in Deurne (voortgezet onderwijs)

Wie: Gert Verbrugghen, docent Engels

Routines in de klas

Gert Verbrugghen is docent Engels op het Alfrinkcollege in Deurne. Hij licht toe waarom smartphones bij hem op school niet zijn toegestaan. “De smartphone is afleiding: als je nadenkt over wat dat bliepje betekent, dan denk je niet meer na over de stof. Alleen al de aanwezigheid van een telefoon heeft invloed op je werkgeheugen. En dat werkgeheugen heb je nodig voor leren.”

De school zet sterk in op routines. De smartphone meteen bij aankomst op school in de kluis leggen, is een van die routines. “Routines zorgen voor een focus op leren. Leerlingen hoeven niet meer na te denken over details: hoe kom ik de klas binnen, wat doe ik met mijn jas, waar moet ik gaan zitten, zal ik mijn telefoon pakken? Dat maakt ruimte vrij in hun hoofd, maar het scheelt ook effectieve lestijd, omdat je er

niet elke les op hoeft te handhaven. Het scheelt ook strijd met leerlingen, omdat de regels van tevoren duidelijk zijn en overal op school gelden.”

Als leerlingen toch zichtbaar hun telefoon bij zich hebben, blijven ze de volgende dag vijftig minuten na. Volgens Verbrugghen heeft het een meerwaarde dat de telefoons ook verboden zijn tussen de lessen. “Het voorkomt dat elke leraar aan het begin van de les opnieuw de strijd moet aangaan. Bovendien gebeuren er dingen op de telefoons die onrust veroorzaken, en die onrust komt anders na elke pauze mee de klas in.” Maar moeten de leerlingen dan niet leren omgaan met de smartphones? Zeker, stelt Verbrugghen. “Maar daar heb je geen telefoon voor nodig. Wij leren ze dat ze hem kunnen wegleggen. Dat is een van de grootste uitdagingen in de huidige tijd.”

Regie in de klas

Leidraad voor Verbrugghen is het boek *Running the Room* van de Britse auteur Tom Bennett. Verbrugghen vertaalde het in het Nederlands: *Regie in de klas*. In dit boek wordt een aanpak voor klassenmanagement uitgelegd, onder andere gebaseerd op deze ‘principes van het klaslokaal’:

- ▶ Je moet kinderen leren hoe ze zich moeten gedragen.
- ▶ Onderwijs gedrag, vertel het niet alleen.
- ▶ Zorg dat het voor de leerlingen makkelijk is om zich goed te gedragen en moeilijk om dit niet te doen.
- ▶ Goede relaties worden gebouwd op structuur en hoge verwachtingen.
- ▶ Consistentie ligt aan de basis van alle gewoonten.

1 Grondslagen voor beleidsontwikkeling

Het uitgangspunt is: smartphones en andere devices zijn niet toegestaan in de klas, tenzij de leraar ze inzet voor educatief gebruik. Hoe het beleid verder precies vorm krijgt is aan de scholen zelf. Wil de school volledig smartphonevrij worden, of juist stevig inzetten op gereguleerd educatief gebruik in de les? Of wordt een middenweg gekozen? De invloed van smartphones is groot en dat uit zich op verschillende manieren. Dit hoofdstuk biedt achtergrondinformatie om beleidskeuzes op te baseren.

Scholen staan voor de vraag welke invloed smartphones hebben op het leren van hun leerlingen. De beslissing om smartphones wel of niet toe te staan in specifieke situaties is dus een belangrijke didactische keuze. Ziet de school mogelijkheden om het leren van leerlingen te ondersteunen met smartphones? En hoe kijkt de school naar de afleiding die smartphones in de les kunnen veroorzaken?

Maar het is ook een pedagogisch vraagstuk. Sociale media doen continu een beroep op de aandacht van de leerling, zeker in de middelbare-schoollleeftijd. Ook bij jongere kinderen kan de afleiding door sociale media al aan de orde zijn. Tegelijkertijd is de smartphone een bron van sociaal contact, plezier en inspiratie. Bovendien leven leerlingen in een samenleving waar digitale afleiding aan de orde van de dag is.

Wat verstaat de school onder een veilig pedagogisch klimaat en hoe wordt de invloed van technologie daarop ervaren? Hoe kijkt de school naar commerciële invloeden die bijvoorbeeld via filmpjes op (sociale) media de schooldag binnenkomen? Hoe wordt er rust gecreëerd tijdens en buiten de lessen, met of zonder technologie? En welke verantwoordelijkheid ziet de school om leerlingen te leren omgaan met afleiding? Een pedagogische blik helpt om keuzes te maken over de plek van technologie.

Naast die didactische en pedagogische blik vragen smartphones op school om een brede blik. Want scholen hebben ook een verantwoordelijkheid op het gebied van digitale geletterdheid. Bovendien hebben smartphones op school ook invloed op het functioneren en welbevinden van leraren en zijn er meer digitale apparaten die de lessen kunnen verstoren, zoals laptops en tablets.

Hieronder gaan we dieper in op deze verschillende kanten: de invloed op het leren, de invloed op het welzijn en de bredere blik die nodig is bij dit vraagstuk. De aangehaalde onderzoeken betreffen hoofdzakelijk het voortgezet onderwijs (vo); in het primair onderwijs (po) en gespecialiseerd onderwijs (go) is weinig onderzoek gedaan.

Invloed op het leren

Smartphones worden vooral door middelbare scholen ingezet in het leerproces. Uit onderzoek komt naar voren dat deze inzet onder goede omstandigheden kan bijdragen aan de ontwikkeling van kennis (Saab, 2023). Het gebruik van smartphones in de les kan ook de motivatie en betrokkenheid van leerlingen verhogen. Tegelijkertijd doen de telefoons een continu beroep op de aandacht, wat het leren in de weg kan zitten.

Ondersteuning bij het leren

Gestructureerd educatief gebruik van mobiele telefoons kan leerprestaties verbeteren (Wang et al., 2022). Smartphones bieden verschillende mogelijkheden om het leren te ondersteunen. De leraar kan zijn leerproces bijvoorbeeld ondersteunen met oefenapps, quiz-apps om het begrip van leerlingen te checken, of door online feedback te geven. De leerling kan de telefoon gebruiken als informatiebron, bijvoorbeeld om woorden te vertalen, instructiefilmpjes te kijken of bronnen na te lezen. De leraar kan leerlingen opdracht geven om zelf met hun smartphone iets te creëren, bijvoorbeeld video's of podcasts opnemen en bewerken (Saab, 2023; Crompton et al., 2017; Naismith et al., 2004). Hiervoor is de smartphone overigens niet noodzakelijk; dit kan ook met andere devices wanneer die in de klas gebruikt worden.

Motivatie en betrokkenheid

Uit onderzoek blijkt dat mobiele technologie een positieve invloed kan hebben op de motivatie van leerlingen en hun betrokkenheid en interactie met andere leerlingen (Saab, 2023; Wang et al., 2022). Het gebruik van de smartphone (net als het gebruik van andere mobiele technologie) kan aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen en kan de lessen dynamischer, aanschouwelijker en interactiever maken.

1 Grondslagen voor beleidsontwikkeling

Bijvoorbeeld wanneer leerlingen op de middelbare school bij exacte vakken experimenten moeten uitvoeren en deze met filmpjes vastleggen, of wanneer zij voor Nederlands samen in een online tool een debat voeren. Andere voorbeelden zijn een augmented-realityspeurtocht in de buurt met leraren en leerlingen en het maken van een schooljournaal.

Afleiding

Smartphones kunnen het leren ook in de weg zitten. Veel apps op smartphones zijn zo ontworpen dat ze de aandacht vasthouden. Bijvoorbeeld met ultrakorte filmpjes die elkaar snel opvolgen. Of met een techniek als *'infinite scrolling'* die ervoor zorgt dat gebruikers steeds weer nieuwe content zien als ze naar beneden scrollen. Nederlands onderzoek laat zien dat het gebruik van sociale media bij het merendeel van de jongeren leidt tot afleiding (Siebers et al., 2021). Een derde van de ondervraagde Nederlandse jongeren in het PISA-onderzoek 2023 ervaart terwijl ze in de les zitten soms of vaak druk om online te moeten zijn of berichten te ontvangen (Meelissen et al., 2023).

Mensen kunnen niet multitasken

De smartphone nodigt uit tot multitasken. Leerlingen luisteren bijvoorbeeld naar de leraar en kijken ondertussen even op hun telefoon. Of zij werken voor zichzelf en sturen onder hun tafel snel een berichtje. Uit onderzoek blijkt dat mensen, van alle leeftijden dus, niet in staat zijn om te multitasken tijdens het bewust verwerken van informatie. In het meest gunstige geval kan iemand heel snel wisselen tussen de verschillende taken die aandacht vragen. Overmatig multitasken kan ervoor zorgen dat leerlingen het vermogen verliezen om te focussen op één taak en minder rustperiodes (wakker uitrusten) ervaren (Kirschner & De

Bruyckere, 2017) (Kirschner, 2023). Er zijn aanwijzingen dat alleen al de aanwezigheid van een smartphone invloed kan hebben op iemands cognitieve vermogen (Ward et al., 2017).

Onderzoeken naar een verbod laten een gemengd beeld zien

In verschillende landen is op middelbare scholen onderzoek gedaan naar de effecten van een algeheel schoolverbod op smartphones. Uit Engels en Spaans onderzoek bleek bijvoorbeeld dat een schoolverbod op smartphones de leerprestaties verbeterde, vooral voor leerlingen die al minder goed presteerden (Beland & Murphy, 2016; Beneito & Vicente-Chirivella, 2022). Maar andere onderzoeken laten geen effect zien (Kessel, 2019) (Stieger & Wunderl, 2022). Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) concludeert op basis van het beschikbare onderzoek dat een verbod op smart-phones op school de concentratie bij leerlingen tijdens de les kan verbeteren, en daarmee hun leerprestaties. Ook concludeert het NRO dat er weinig kans lijkt op afleiding bij gestructureerd gebruik van ict in de les: "Gestructureerd wil zeggen dat apps op de telefoon of laptop/tablet ter ondersteuning van het leerproces dienen, bijvoorbeeld: oefeningen doen, vragen beantwoorden, in kleine groepjes opdrachten doen voor een project, e.d." (Kennisrotonde, 2023b; Kennisrotonde 2019)

Praktijkvoorbeeld

School: Daniël de Brouwerschool in Wilp (voortgezet speciaal onderwijs)

Wie: Anneke Huiskamp, directeur

Smartphones op een school voor zeer moeilijk lerende kinderen

De Daniël de Brouwerschool, een katholieke vso-regioschool voor zeer moeilijk lerende kinderen in Wilp, heeft het gebruik van smartphones bewust aan banden gelegd. Maar er wordt wél les over gegeven.

Directeur Anneke Huiskamp legt uit: “We hebben op school mobiele telefoons tussen 8:30 uur en 15:15 uur verboden. Ze gaan uit zodra de leerlingen het plein opkomen en mogen aan het eind van de dag weer aan, als de leerlingen het plein af gaan.

Teamleden doen ook mee, zij gebruiken de telefoon overdag ook niet. Hoogstens in de pauze, als het echt nodig is, en dan uit het zicht van leerlingen.

“De reden hiervoor is dat wij sociaal contact tijdens schooltijd willen stimuleren: samen praten, samen een spelletje doen, samen tekenen. Het gaat ons erom dat leerlingen

elkaar ontmoeten en hun sociale vaardigheden oefenen, zodat zij in hun latere leven gemakkelijker op mensen afstappen en weten hoe ze contact kunnen maken. Onze leerlingen ontmoeten in hun vrije tijd namelijk niet zoveel medeleerlingen; vaak wonen ze niet dicht bij elkaar in de buurt. Als school willen we daarom een ontmoetingsplek zijn.”

Een andere reden voor de school om smartphones te verbieden is dat de leerlingen met smartphones zouden kunnen filmen en fotograferen in de kleedkamers bij gym, bij het douchen en na het zwemmen. “Ze zetten heel snel iets op internet en overzien de gevolgen niet. Dat is vaak al moeilijk voor normaal begaafde leerlingen, laat staan voor onze leerlingen. De gevolgen kunnen een heftige inbreuk hebben op het

leven van de medeleerlingen. Daarom geven we wel lessen sociale media en leren leerlingen wat wel en niet kan, of hoort.

“Omgaan met sociale media betekent dat je controle hebt over je eigen denken, abstract kunt denken, oorzaak en gevolg kunt overzien en jezelf kunt beheersen. Allemaal lastige dingen voor onze leerlingen, dat blijkt ook bij die lessen. Toch maken ze er in privésituaties gebruik van. Want de smartphones hebben zeker ook een meerwaarde voor onze leerlingen: na schooltijd kun je contacten onderhouden met je schoolgenoten en zo een vriendschap opbouwen. Daarom bespreken wij het op onze school.”

Invloed op welzijn

Smartphones hebben op verschillende manieren invloed op het welzijn van leerlingen. Sociale media kunnen een bron van inspiratie en vriendschap zijn en het welzijn verhogen. Tegelijkertijd kunnen kinderen en jongeren ook last hebben van sociale media, bijvoorbeeld doordat zij zich vergelijken met onrealistische ideaalbeelden. Of doordat zij onvoldoende rust vinden bij de voortdurende afleiding van games, berichten en video's.

Sociaal contact

De meeste kinderen krijgen tussen hun negende en twaalfde jaar hun eerste mobiele telefoon (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Als kinderen naar de middelbare school gaan, neemt het gebruik van smartphones toe. Sociaal contact is daarbij een belangrijke drijfveer. Eén op de drie leerlingen op de middelbare school heeft bijna de hele dag intensief online contact met anderen (Kennisrotonde, 2023b). De smartphone is voor de meeste jongeren een belangrijke bron van contact met familie, vrienden en klasgenoten. Ze sturen elkaar berichtjes, filmpjes en foto's in verschillende apps en gamen samen. Sociale media kunnen vriendschappen versterken (Pouwels et al., 2021). Tegelijkertijd zijn er zorgen over de invloed van smart-phones op sociaal gedrag. Het NRO schrijft: "Er zijn aanwijzingen dat leerlingen minder direct contact met elkaar hebben, waardoor ze bepaalde communicatievaardigheden minder goed ontwikkelen." (Kennisrotonde, 2023a)

Middelbare scholen rapporteren verschillende ervaringen op dit gebied. Sommige scholen ervaren dat leerlingen tijdens de pauzes vooral op hun telefoon kijken; andere geven aan dat leerlingen zeker niet de hele tijd bezig zijn met hun smartphone.

Gezondheid

Er zijn zorgen in de maatschappij over de mate waarin het smartphonegebruik van kinderen en jongeren leidt tot gezondheidsproblemen als ongezond eten, slechtere motorische vaardigheden, slechter zicht en minder bewegen. Die zorgen bestaan al zolang kinderen en jongeren gebruik maken van schermen. Bij de smartphone richten de zorgen zich vooral op het 'online zijn' via sociale media. Online zijn via de smartphone versterkt waarschijnlijk eerder bestaande problemen dan dat het nieuwe problemen veroorzaakt. De gezondheidseffecten die wel waar te nemen zijn, worden bovendien vaak minstens zo sterk bepaald door andere factoren in het leven van kinderen en jongeren. En de invloed kan twee kanten op werken: wat voor de een leidt tot gezondheidsschade (bijvoorbeeld meer stress en angst), kan voor een ander juist bijdragen aan gezondheid (bijvoorbeeld meer verbondenheid en minder eenzaamheid) (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2023).

Er zijn aanwijzingen dat smartphonegebruik, vooral vlak voor en vlak na bedtijd en vooral bij het gebruik van sociale media en games, een negatieve invloed kan hebben op slaap (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2019) (Siebers et al., 2023) (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2023). Daarnaast komt uit onderzoek naar voren dat frequent schermgebruik samenhangt met bijziendheid (Williams et al., 2019) en met een afname van motorische vaardigheden (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2023).

Op het gebied van mentaal welzijn is er vooral informatie beschikbaar over de invloed van sociale media op kinderen in de middelbareschoolleeftijd. Waarschijnlijk omdat het gebruik van sociale media en digitale middelen in die leeftijdsfase toeneemt en omdat er bij jongere kinderen minder snel onderzoek wordt gedaan. Onderzoek laat zien dat een gematigd gebruik van schermen een positieve invloed kan hebben op de mentale gezondheid van 15-jarigen (Pryzbylsky & Weinstein 2017).

Uit onderzoek onder Nederlandse jongeren in de leeftijd van 13 tot 15 jaar blijkt dat het welzijn van 80 procent niet beïnvloed wordt door sociale media. Bij 10 procent van die jongeren heeft het gebruik van sociale media juist een positieve invloed op welzijn (Beyens et al., 2020; Valkenburg et al., 2021). Bij de overige 10 procent van de Nederlandse jongeren hebben sociale media een negatieve invloed op hun welzijn (Beyens et al., 2020; Valkenburg et al., 2021). 10 procent lijkt misschien niet veel, maar het gaat om een grote groep jongeren: ongeveer 100.000. Er zijn aanwijzingen dat jongeren die in het dagelijks leven al kwetsbaarder zijn, bijvoorbeeld jongeren die veel stress en angst ervaren of gepest worden, meer risico lopen om last te hebben van sociale media (Valkenburg et al., 2023).

Pestgedrag

Smartphones kunnen invloed hebben op het schoolklimaat, bijvoorbeeld als leerlingen in de klas filmen en die filmpjes op internet belanden. Pesten gebeurt allang niet meer alleen offline; vervelende grappen en berichtjes komen ook binnen via de telefoon. Online pesters hebben een groter bereik met mogelijk grote gevolgen. Denk aan het verspreiden van naaktfoto's of (steeds reëlere) [nepbeelden](#), al dan niet gegenereerd met AI. Maar ook subtieler kan er worden gepest, door klasgenoten in een Kahoot met gekke namen belachelijk te maken of via WhatsApp in de groepchat.

Smartphones verbieden zal er echter niet toe leiden dat het pesten stopt. Het pesten gebeurt ook dan wel: zonder telefoons tijdens schooluren en mét erbuiten. De onrust komt nog steeds de school binnen. Scholen met een verbod geven wel aan dat het sociale klimaat en de relaties tussen leerlingen beter zijn geworden. Uit Spaans onderzoek bleek dat het aantal pestmeldingen daalde in regio's met een smartphoneverbod op de middelbare school (Kennisrotonde, 2023a). AI met al zullen digitale omgangsvormen en pesten in alle verschillende varianten onderwerp van aandacht en gesprek moeten zijn op school.

Praktijkvoorbeeld

School: Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert in Amsterdam (voortgezet onderwijs)

Wie: Judith van der Boom, directeur

Tijdens de les in de tas, vrij in de pauzes

De Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert in Amsterdam is een school voor mavo, havo en vwo met ongeveer 850 leerlingen. Op de school gaan de smartphones in elke les in de telefoontas en mogen ze er alleen uit als ze in de les worden gebruikt. Directeur Judith van der Boom licht het beleid toe. “Bij aanvang van elke les doen alle leerlingen hun mobiel in de telefoontas. Alleen als de docent dat aangeeft mogen ze worden gebruikt, bijvoorbeeld voor Kahoot of Mentimeter. Als leerlingen zich er niet aan houden, wordt de telefoon ingenomen en kunnen ze die na schooltijd ophalen. We willen – net zoals alle scholen – dat leerlingen actief bezig zijn met de les, dat ze opletten en meedoen. En niet dat ze met andere zaken bezig zijn.”

In de pauzes mogen leerlingen hun telefoon gewoon gebruiken. Van der Boom ziet daarbij geen afname in sociaal gedrag. “Het is niet zo dat alle leerlingen de hele pauze op hun mobiel kijken, dat beeld geven de media nog weleens. Natuurlijk zijn ze ermee bezig, maar ze gaan ook naar buiten, doen spelletjes, praten met elkaar. En als ze op een telefoon zitten, laten ze vaak dingen aan elkaar zien.” Aan goede handhaving wordt met elkaar nog gewerkt. Het blijkt wel tijd en energie van leraren te kosten om het goed vol te houden. Maar de school blijft het gesprek aangaan, zodat de aandacht niet verslapt.

Van der Boom ziet niet zoveel in een algeheel verbod. “Ik vind dat een ingewikkelde discussie. We gebruiken de telefoon voor heel veel facetten van ons leven. Vanuit welke visie ga je dan een verbod instellen? Op welke manier leer je leerlingen dan om hiermee om te gaan? Een verbod zou ik alleen overwegen om het pedagogisch klimaat te verbeteren, niet omdat mensen zeggen dat de telefoon slecht is voor kinderen.”

Dit praktijkvoorbeeld verscheen in uitgebreidere vorm op de [website van de VO-raad](#).

Smartphones op school vragen om een brede blik

Het vraagstuk van smartphones op school reikt verder dan de vraag wat smartphones doen met het leren en het welzijn van leerlingen. Het vraagt om een breed perspectief. We lichten dit hieronder kort toe. In hoofdstuk 3 geven we concrete tips om het schoolbeleid vanuit een breed perspectief goed in de praktijk te brengen.

Smartphones en digitale geletterdheid

Scholen dragen bij aan de digitale geletterdheid van leerlingen. Goed leren omgaan met smartphones is hier een onderdeel van. Over wat 'er goed mee leren omgaan' precies betekent, is niet iedereen het eens.

Hoe dan ook hebben leerlingen er nu en in de toekomst baat bij als zij effectief en efficiënt gebruik kunnen maken van de mogelijkheden van de smartphone. Bijvoorbeeld om gebruik te kunnen maken van apps als DigiD, om met zorgverleners te communiceren over hun gezondheid of om eenvoudig van het openbaar vervoer gebruik te maken. Dit doel wordt echter niet behaald door smartphones vrij toe te staan in de klas – eerder door gerichte lessen over het gebruik van de smartphone.

Daarnaast moeten leerlingen leren hoe ze digitale afleiding kunnen weerstaan. Smartphones zijn een onlosmakelijk onderdeel van onze leefwereld geworden en vragen heel wat van de impulscontrole. Scholen kunnen er daarom voor kiezen om smartphones op een gereguleerde manier toe te staan in de lessen en leerlingen hiermee te laten oefenen. Ook hier geldt dat smartphones vrij toestaan in de lessen er niet zomaar voor zal zorgen dat leerlingen dit leren.

Het voeren van gesprekken en het aanbieden van gerichte oefeningen met impulscontrole, al dan niet met de smartphone erbij, is waarschijnlijk effectiever (Smits, 2023). In hoofdstuk 3 gaan we hier verder op in.

Functioneren en welzijn van leraren

De aanwezigheid van telefoons kan ook het welzijn van leraren beïnvloeden. Sommige leraren kunnen goed omgaan met de storende rol van smartphones en andere digitale apparaten. Voor andere docenten kan dit veel lastiger zijn. Wat doe je als je als leraar gefilmd wordt terwijl je het niet doorhebt en die beelden later de school rondgaan? Soms gaat het om beelden van leraren die moeite hebben om orde te houden, of die net zijn gefilmd toen ze een verkeerde inschatting maakten. Dat kan behoorlijk kwetsbaar maken. De kans hierop is bij gereguleerd gebruik van smartphones in de lessen al een stuk kleiner dan bij een vrij of onduidelijk beleid. Maar dit soort incidenten kan nog steeds voorkomen als smart-phones in de klas worden gebruikt.

Niet alleen smartphones leiden af

De meeste middelbare scholen zetten ict in enige mate in. Leerlingen hebben een eigen laptop of tablet, of de school heeft devices beschikbaar. Ook op veel basisscholen en in het gespecialiseerd onderwijs wordt gebruik gemaakt van digitale middelen (Karssen et al., 2023). Ook deze apparaten kunnen afleiden. En dan zijn er ook nog smart-watches en draadloze oordopjes waar leerlingen meldingen op kunnen ontvangen. Een breder beleid is dus wenselijk. Het vraagstuk van afleiding door sociale media en games is met een smartphone-verbod niet de wereld uit.

1 Grondslagen voor beleidsontwikkeling

De landelijke richtlijn voor het po, vo en go betreft dan ook alle devices in de klas, niet alleen smartphones.

Er zijn verschillende manieren om met afleiding door devices om te gaan. In hoofdstuk 2 'Stappenplan – van beleid naar praktijk' gaan we hier verder op in.

One size fits all bestaat niet

Dit hoofdstuk laat zien dat de effecten van smartphonegebruik op school niet eenduidig zijn.

Ze zijn afhankelijk van bijvoorbeeld:

- het type leerling
- de schoolsoort
- de manier waarop de telefoon wordt gebruikt
- de situatie waarin de telefoon wordt ingezet
- de rol van de leraar

Wat goed werkt voor hogere groepen of leerjaren hoeft niet te werken voor lagere groepen of leerjaren en andersom. Ook zijn er verschillen tussen sectoren. Op veel reguliere middelbare scholen is de telefoon een grote bron van afleiding. In het basisonderwijs en in het gespecialiseerd onderwijs lijkt het probleem minder duidelijk aanwezig te zijn, waarschijnlijk omdat telefoons daar over het algemeen minder aanwezig zijn.

De smartphone kan voor specifieke groepen leerlingen een onmisbaar hulpmiddel zijn. Zo kunnen leerlingen met slechtziendheid met een app wiskunde horen in plaats van zien. Met geluid wordt bij-

voorbeeld het verloop van een grafiek weergegeven. Leerlingen met slechthorendheid kunnen apps op hun telefoon juist gebruiken om gesproken tekst direct uitgeschreven te zien. En leerlingen met dyslexie kunnen apps gebruiken om geschreven taal te verklanken. Maar er zijn ook leerlingen voor wie de telefoon een te grote stoorzender is en voor wie een duidelijk verbod beter werkt. Bijvoorbeeld leerlingen die zeer moeilijk kunnen leren, of leerlingen met ernstige gedragsproblemen.

Er zijn aanwijzingen dat leerlingen die makkelijk leren minder last hebben van de afleiding van telefoons (Beland & Murphy 2016). Leerlingen die meer moeite hebben met leren zijn daarom misschien eerder geholpen met strengere regels. Ook voor jongere kinderen kan het goed zijn om de schermtijd steviger te begrenzen. Het hangt dus steeds af van de context wat het beste smartphonebeleid op een school is. Daarom is het belangrijk dat scholen goed naar hun eigen visie en situatie kijken.

Praktijkvoorbeeld

School: De Nicolaasschool in Rotterdam (primair onderwijs)

Wie: Yamina el Azmani, medewerker ouderbetrokkenheid

Duidelijke regels op de basisschool

De Nicolaasschool is een basisschool met meer dan 800 leerlingen in Rotterdam. Yamina el Azmani is medewerker ouderbetrokkenheid op de school. Ze vervult een brugfunctie tussen de school, de voorzieningen in de wijk en de ouders.

“Bij ons op school zijn de regels over smartphones al lang duidelijk. Telefoons zijn niet toegestaan. Zodra leerlingen de school instappen, mogen ze hun telefoon niet meer gebruiken. Ook in de pauzes niet. Alle klassen hebben een mandje waar leerlingen hun telefoon in moeten leggen. Dat werkt al een aantal jaar prima.”

El Azmani merkt dat ouders verschillende meningen hebben over smartphones voor hun kinderen. “Het ene kind heeft nog helemaal geen telefoon, ook in groep 8 niet. Een ander kind krijgt al vanaf groep 4 een

telefoon, vaak een smartphone, bijvoorbeeld omdat het 's ochtends zelf naar school moet lopen. De vader of moeder wil dan even horen dat het kind veilig op school is aangekomen. ‘Dag mama, ik ben al bij de deur’, hoor je dan. En dan hangen ze op, want vanaf de deur mag het niet meer. De regels zijn heel duidelijk voor de kinderen. Soms maken we natuurlijk wel een uitzondering, als het echt even nodig is. Maar onze leerlingen kunnen bij de administratie ook met hun ouders bellen. Dus meestal hoeft het niet.”

Ook al zijn smartphones niet toegestaan op school, El Azmani merkt toch dat de digitale leefwereld van leerlingen de school binnenkomt. “Sociale media vormen een grote uitdaging. Leerlingen zijn er veel mee bezig. Buiten schooltijd ontstaan best vaak ruzies, omdat leerlingen elkaar online uitdagen.

Lelijk tegen elkaar doen, dat durf je eerder vanachter je scherm. Die ruzie komt de volgende dag mee de school binnen. Het helpt dan wel dat de regels op school heel duidelijk zijn. En we zorgen voor goed contact met de ouders, dus als er echt iets speelt dan horen we dat snel.”

Stappenplan – van beleid naar praktijk

Hieronder volgt een stappenplan voor het ontwikkelen en naleven van schoolbeleid voor smartphones. De grondslagen voor beleidsontwikkeling uit het vorige hoofdstuk kunnen daarbij houvast bieden. Het woord ‘stappenplan’ wekt misschien de indruk dat succes verzekerd is als deze stappen worden gevolgd. Dat is niet wat we bedoelen. Dit stappenplan helpt structuur aan te brengen in het proces om te komen tot schooleigen beleid.

! Stap 1: Bepaal de huidige stand van zaken

Hoe wordt de smartphone op dit moment gebruikt? Onderstaande vragen kunnen helpen om de huidige stand van zaken in beeld te brengen. Hou daarbij de verschillende contexten in de gaten waarin de smartphone een rol kan spelen in de school.

- ▶ Wat is de visie van de school op onderwijs en welke plek heeft digitalisering daarin? In hoeverre is er al een visie op de rol van smartphones op school? Zetten wij smartphones educatief in? Gebruiken leerlingen devices op school ook op een niet-educatieve manier, bijvoorbeeld voor sociale media?
- ▶ Wat zijn de huidige schoolregels als het gaat om smartphones en andere devices? Wat zijn de ervaringen met dit beleid? Wat gaat goed, wat kost moeite? Is het beleid in lijn met het uitgangspunt ‘nee, tenzij’?

2 Stappenplan – van beleid naar praktijk

- ▶ In hoeverre zet onze school de smartphone op een praktische manier in, bijvoorbeeld om praktische informatie door te geven aan de leerlingen of kluisjes te openen?
 - ▶ Let op: de belangrijkste reden voor een gedegen inventarisatie vooraf van je eigen situatie is om je ervan te verzekeren dat het smartphonebeleid aansluit bij de visie van jouw school op onderwijs. Er zijn veel verschillen tussen scholen (qua onderwijssoort en karakter) en tussen leerlingen onderling. Een school voor gespecialiseerd onderwijs kan bijvoorbeeld andere afwegingen maken dan een school voor regulier onderwijs.

Stap 2: Organiseer gesprekken met leraren, leerlingen en ouders

Om tot een afgewogen, helder en handhaafbaar smartphonebeleid te komen, is het verstandig om eerst te praten met alle betrokkenen. Misschien is er al beleid en is een aanpassing gewenst. Ook dan zijn weer gesprekken nodig.

Welke zorgen en wensen leven er? Wat zouden de betrokkenen het liefste willen? Zo vergroot je het draagvlak voor het toekomstige beleid en kom je erachter welke regels wel of niet te handhaven zijn. Het doel van die gesprekken is het formuleren van gezamenlijke uitgangspunten en afspraken rond het gebruik van smartphones in de klas.

- ▶ Hoe organiseer je die gesprekken?
 - ▶ Betrek leraren zo vroeg mogelijk in het proces, zodat het beleid aansluit bij de lespraktijk.
 - ▶ Betrek ouders bij de invulling van het besluit, bijvoorbeeld via de medezeggenschapsraad of een ouderavond.
 - ▶ Betrek leerlingen. Dat kan via de leerlingenraad of in bredere sessies met leerlingen.
 - ▶ Overweeg om verschillende groepen in de school (docenten, leerlingen, ouders, schoolleiding) samen in gesprek te laten gaan over het beleid.

Bespreek hoe het nieuwe beleid zo goed mogelijk aansluit op de specifieke situatie van de school. Hulpvragen hierbij zijn:

- ▶ Hoe kijken wij aan tegen de rol van de smartphone op school? Neem de tijd om de ervaringen goed in beeld te brengen. Vragen die hierbij kunnen helpen:
 - ▶ Waar lopen we tegenaan als het gaat om smartphones in de klas?
 - ▶ Welke rol spelen smartphones bij afleiding en explosieve online situaties op school?
 - ▶ Zetten we smartphones in voor educatief gebruik?
 - ▶ Zetten we andere devices (laptops of tablets) in voor educatief gebruik?
 - ▶ Welke didactische werkvormen met smartphones werken wel en welke niet?
 - ▶ Welke regels werken wel en welke niet?
 - ▶ Welke verschillen zijn er tussen leraren?
 - ▶ Welke positieve ervaringen hebben we met smartphonegebruik en in hoeverre willen we die uitbreiden?
 - ▶ Wat zijn de negatieve ervaringen met smartphonegebruik op school en hoe willen we die minimaliseren?

2 Stappenplan – van beleid naar praktijk

- ▶ Willen we de smartphone toestaan voor educatief gebruik, of willen we de smartphone helemaal verbieden in de klas? Wat is de motivatie?
- ▶ Als we het gebruik van smartphones in de klas toestaan, hoe zorgen we er dan voor dat deze uitsluitend educatief gebruikt worden?
- ▶ Moeten we smartphones verder wel toestaan in de school, of kan er beter een verdergaand verbod gelden? Wat is de motivatie?
- ▶ Mogen leraren wel een smartphone gebruiken als er een verbod voor leerlingen geldt, en zo ja, met welk doel en wanneer?
- ▶ Wat is de ondersteuningsbehoefte bij leraren en onderwijsondersteunend personeel om het voorgenomen beleid te laten werken in de (les)praktijk?

Na de gesprekken heb je een beter beeld van hoe het smartphonebeleid eruit kan zien. Welke beperkingen ga je stellen, welke ruimte ga je geven en waarom?

Stap 3: Stel het voorgenomen beleid vast

Wanneer kun je overgaan tot het formuleren van beleid? Vaak werkt een pragmatische aanpak. Kies een moment waarop je op basis van alle input een knoop doorhakt. Wat worden de mogelijkheden en

wat de beperkingen? Welke regels gaan er gelden? Welke sancties gelden er bij overtreding van de regels? Wat zijn uitzonderings-situaties? Dit kan de rol van de schoolleider zijn of van een speciaal aangewezen team. Vervolgens moet er ruimte blijven voor suggesties en andere geluiden, en kan het beleid gaandeweg op basis van de ervaringen worden aangepast en aangescherpt.

Los van de precieze invulling van het beleid geldt altijd één basisregel: wees helder en duidelijk. Scholen met een beleid dat naar tevredenheid werkt, noemen duidelijke regels en duidelijke consequenties als succesfactoren.

Mogelijke scenario's:

- ▶ Telefoons zijn toegestaan voor educatief gebruik in de les. Hierbij zijn verschillende varianten denkbaar.
 - ▶ Leerlingen hebben hun telefoon bij zich in de klas (bijvoorbeeld uitgeschakeld in hun tas). De leraar bepaalt wanneer leerlingen hun telefoon erbij mogen hebben.
 - ▶ Veel scholen maken gebruik van een 'telefoontas'. Dit is een tas met vakjes waar leerlingen hun telefoon (of smartwatch) in stoppen bij aanvang van de les. Als de leraar de telefoon wil inzetten in de les, kunnen leerlingen hem er weer bij pakken. Hou er hierbij rekening mee dat leerlingen neptelefoons kunnen inleveren, zoals hun oude telefoon, terwijl ze hun huidige smartphone bij zich houden.
 - ▶ Op sommige scholen leggen leerlingen hun telefoon of smartwatch in een kluisje, zodat de telefoons de lessen niet kunnen verstoren. Als de leraar de telefoon wil inzetten in de les, mogen de leerlingen hem pakken.

2 Stappenplan – van beleid naar praktijk

- ▶ Smartphones en smartwatches zijn niet toegestaan in de klas, maar wel op andere plekken in de school. Hierbij zijn ook verschillende varianten denkbaar:
 - ▶ De telefoon is overal op school toegestaan, behalve in de klas.
 - ▶ Leerlingen kunnen op bepaalde tijden buiten het klaslokaal bij hun smartphone of smartwatch.
 - ▶ De telefoon is toegestaan buiten de klas, maar er zijn smartphonevrije zones.
 - ▶ Een smartphonevrije school, anders gezegd: een totaalverbod. Leerlingen mogen hun telefoon niet bij zich dragen binnen de school, of moeten hem bij binnenkomst inleveren of in hun kluisje leggen. Leerlingen moeten ook hun smartwatches inleveren.
- ▶ Formuleer het beleid op basis van de gevoerde gesprekken zo helder mogelijk met aandacht voor de volgende zaken:
 - ▶ De doelstellingen van het beleid.
 - ▶ De vraag (indien aan de orde) wat de school precies verstaat onder goed educatief gebruik.
 - ▶ Oplossingen voor praktische knelpunten die ontstaan als leerlingen hun smartphone niet mogen gebruiken, zoals het doorgeven van roosterwijzigingen, berichtverkeer met leerlingen, bereikbaarheid van leerlingen, het openen van de kluisjes of het gebruik van tweefactorauthenticatie.
 - ▶ Uitzonderingen, bijvoorbeeld op het gebied van medische of sociale veiligheid.
 - ▶ Hoe de school aandacht besteedt aan digitale geletterdheid: met onder meer aandacht voor digitale afleiding, beïnvloeding via sociale media en digitaal deelnemen aan de maatschappij. Dit kan bijvoorbeeld een plek krijgen in de mentorlessen.
 - ▶ Digitale sociale veiligheid: ook als telefoons niet zijn toegestaan in de klas, krijgen leerlingen te maken met digitaal pesten. Ook leraren kunnen slachtoffers zijn van grensoverschrijdend online gedrag.
 - ▶ De sancties bij het overtreden van de regels.
 - ▶ Zorg voor instemming van de medezeggenschapsraad (MR) en voor een correcte aanpassing van het leerlingstatuut.

De medezeggenschapsraad (MR) moet instemmen met het voorgenomen beleid, anders mag de school het niet invoeren. Leg het gewijzigde schoolplan en schoolreglement ter instemming voor aan de MR, in overeenstemming met artikel 10b van de Wet medezeggenschap op scholen (WMS). Nadat de MR heeft ingestemd is het van belang om de precieze regels en sancties op het niet nakomen hiervan op te nemen in het leerlingenstatuut, of in een bijlage van het statuut. Beantwoord daarin vragen als:

- ▶ Welke sanctie staat er op het overtreden van de regels?
- ▶ Wat is de sanctie als een leerling de regels meermaals overtreedt?
- ▶ In welke gevallen mag een leerling de smartphone wel gebruiken in het klaslokaal?
- ▶ Aan wie moet het verzoek tot uitzondering van de regels worden gedaan?

De leerling-geleding van de MR heeft instemmingsrecht op de wijzigingen in het leerlingenstatuut (artikel 14 lid 3b WMS).

Aandacht voor klassenmanagement, uitzonderingssituaties en context

Geef bij het formuleren van het beleid specifiek aandacht aan de positie van leraren die moeite hebben met klassenmanagement. Ondersteunt en helpt het beleid hen voldoende? Heb ook aandacht voor uitzonderingsgevallen: voor leerlingen met een bepaalde ondersteuningsvraag kunnen uitzonderingen gelden, bijvoorbeeld als zij met hun smartphone beter kunnen deelnemen aan de les of zich veiliger

voelen op school. Sommige leerlingen gebruiken de smartphone om medische redenen. Bijvoorbeeld leerlingen met diabetes die een app gebruiken om hun bloedsuikerwaarden bij te houden.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft samen met vertegenwoordigers van het gespecialiseerd onderwijs een lijst samengesteld van uitzonderingssituaties (Paul, 2023). Die uitzonderingssituaties kunnen ook in het regulier onderwijs voorkomen. De zorgcoördinator of coördinator passend onderwijs heeft een belangrijke rol om dit in de gaten te houden en goed te regelen voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte. Juist met het oog op inclusief onderwijs is dit van groot belang.

Hou bij het bepalen van het smartphonebeleid ook rekening met de verschillende schoolcontexten waarin de smartphone wordt gebruikt. Dit geldt vooral voor middelbare scholen. Als je telefoons bijvoorbeeld niet toestaat op school, zul je de leerlingen via andere kanalen moeten informeren over zaken als lesuitval. Als de kluisjes alleen kunnen worden geopend met smartphones, moeten deze vervangen worden. En als de school werkt met tweetrapsauthenticatie via smartphones bij het inloggen, vraagt dit om andere veiligheidsmaatregelen, of om inloggen vóór de schooldag.

Tot slot zullen leerlingen mogelijk moeten wennen aan pauzes zonder smartphone. Veel scholen die smartphonevrij worden, besteden extra aandacht aan een omgeving die uitnodigt om samen iets te ondernemen, bijvoorbeeld met tafeltennistafels, tafeltennis en bordspellen.

Stap 4: Communiceer duidelijk

Het beleid zélf moet niet alleen helder en duidelijk zijn, maar het moet ook helder en duidelijk worden gecommuniceerd.

- ▶ Laat leraren en leerlingen, maar ook ouders, ruim voor invoering weten wat het (gewijzigde) smartphonebeleid is, waarom de school voor dit beleid gekozen heeft, en hoe dat aansluit op de visie van de school. Uiteraard is heldere communicatie ook noodzakelijk als de school besluit het beleid te veranderen.
- ▶ Wees helder over de sancties bij het overtreden van de regels. Blijf vertellen over de consequenties als leerlingen toch hun smartphone of andere devices voor niet-educatieve doeleinden gebruiken in de klas.
- ▶ Maak ruimte om nieuwe medewerkers, ouders en leerlingen bij te praten over het gekozen beleid.
- ▶ Neem het beleid op in de nieuwe schoolgids.

Hou er rekening mee dat ouders en/of leerlingen via sociale media hun beklag doen over de gemaakte keuzes. Ook al is dat maar een minderheid, de school kan er behoorlijk last van hebben. Alleen al hierop voorbereid zijn, kan helpen om goed met de situatie om te gaan.

Stap 5: Zorg dat het beleid gedragen wordt en blijft

Als het beleid eenmaal is vastgesteld en gecommuniceerd, volgt de belangrijkste stap: de uitvoering in de praktijk. Hierbij gaat het er vooral om dat de gemaakte afspraken worden gehandhaafd en dat iedereen zich aan de afspraken houdt. Beleid moet levend worden en gedragsverandering kost tijd. Waarschijnlijk gaat dit met vallen en opstaan. Niet iedereen zal zich direct aan de nieuwe regels houden.

Hou hierbij rekening met het volgende:

- ▶ Heb aandacht voor de ondersteuningsbehoefte bij leraren en onderwijsondersteunend personeel om het voorgenomen beleid te laten werken in de (les)praktijk.
- ▶ Voer op structurele basis gesprekken met ouders, leerlingen, leraren en onderwijsondersteunend personeel. Herhaal waarom voor het beleid gekozen is en wissel ervaringen uit.
- ▶ Blijf continu werken aan de (nieuwe) routines en ruim momenten in om hier aandacht aan te besteden, bijvoorbeeld na vakanties. Zo blijft voor iedereen helder wat het gewenste gedrag is rondom het gebruik van smartphones.
- ▶ Werk aan een cultuur waarin het oké is om elkaar aan te spreken op het naleven van de gemaakte afspraken. Werk ook aan een cultuur van positieve en warme aandacht voor de leerling.
- ▶ Heb aandacht voor het voorbeeldgedrag van schoolleiding, leraren en onderwijsondersteunend personeel.

Wat zijn passende strafmaatregelen?

Wat kunnen leraren doen als smartphones verboden zijn en toch worden gebruikt in de les? In de eerste plaats is het belangrijk dat er een duidelijk smartphonebeleid is en dat het voor leerlingen duidelijk is wat de consequenties zijn van het overtreden van de regels op dit gebied. De regels moeten vastgelegd zijn in het schoolreglement (Wet op het voortgezet onderwijs: artikel 24) (Wet op het primair onderwijs: artikel 13). De consequenties bij het overtreden van de regels moeten redelijk en proportioneel zijn.

Een leraar mag geen telefoons van leerlingen afpakken. Wel kan hij de leerling verzoeken zijn telefoon in te leveren. Als de leerling weigert, dan zijn er gevolgen. De leerling mag bijvoorbeeld de klas niet meer in, of er volgt een gesprek met de ouders. De leerling blijft eigenaar van de telefoon en alle gegevens die daarop staan. Medewerkers van de school mogen zich nooit zonder toestemming toegang verschaffen tot de telefoon van een leerling (Burgerlijk wetboek boek 5: eigendom) (VO-raad, 2023).

! Stap 6: Evalueer het beleid en stel bij waar nodig

Enmaal gekozen en ingevoerd beleid moet natuurlijk ook geëvalueerd worden. Pakt het in de praktijk uit zoals verwacht? Het kan lastig zijn om een goede balans te vinden tussen achter het gekozen beleid staan, dit een kans geven en lang genoeg uitproberen, en flexibel genoeg blijven om relevante signalen op te pikken en de nodige aanpassingen te doen. Probeer hier van tevoren al rekening mee te houden.

- ▶ Kies voor vaste momenten om de ervaringen en ondersteuningsbehoefte van alle betrokkenen uit te vragen, bijvoorbeeld door middel van enquêtes, groepsgesprekken en oudercontactmomenten.
- ▶ Bespreek de knelpunten bij het uitvoeren van het beleid of bij gedrag rond smartphones en bekijk hoe je deze kunt verhelpen.
- ▶ Stel het beleid bij wanneer dit nodig blijkt. En doorloop de cyclus eventueel opnieuw vanaf stap 2.

Hou ondertussen ook de wereld buiten de school goed in de gaten. Verandert er iets waardoor het beleid moet worden aangepast? De afgelopen jaren is er bijvoorbeeld veel gebeurd op het gebied van sociale media. De manier waarop apps worden ontworpen, verandert continu. Dit soort veranderingen kan op een gegeven moment vragen om aanpassingen van de afspraken.

Praktijkvoorbeeld

School: X11 in Utrecht (voortgezet onderwijs)

Wie: Marco Gordijn, docent Innovatie Prototyping

Beleid bepalen met behulp van een ethisch gesprek

X11 is een school voor vmbo en havo in Utrecht. De school is gericht op media en vormgeving. Leerlingen leren er vormgeven, grafisch ontwerpen en digitale media in te zetten. De school werkt dus ook veel digitaal. Toch kwam het smartphonebeleid op de agenda, omdat docenten een toenemende onrust door de apparaten opmerkten. Met behulp van [Het Ethiekkompas](#) voerde het schoolteam een ethisch gesprek. De vraag 'Is het goed om smartphones toe te staan op school?' was het startpunt. Vervolgens ging de groep in gesprek over wat voor hen belangrijke waarden zijn. Waarden als eigenheid, acceptatie, veiligheid, gezondheid en welbevinden, verantwoordelijkheid, autonomie en verbondenheid kwamen naar voren.

Marco Gordijn, docent Innovatie Prototyping op X11, vertelt dat dit hielp om het gesprek op het goede niveau te voeren. "Doordat je vanuit waarden een gesprek voert, ga je minder anekdotisch en vanuit je eigen lespraktijk kijken. Je stapt daar even uit: wat voor impact heeft het op het grotere geheel?" Vervolgens verzamelde de groep argumenten als antwoord op de vraag: Is het goed om smartphones toe te staan op school? Dat deden ze op basis van voor hen belangrijke waarden. Bijvoorbeeld: Nee, want het zet de mentale gezondheid van leerlingen onder druk. En: Ja, want de autonomie van leerlingen wordt geborgd, doordat zij zelf mogen bepalen hoe ze omgaan met hun mobiel.

Tijdens het onderdeel 'waarden wegen' kwam de groep steeds dichterbij een conclusie: de smartphones zorgen voor te veel onrust en afleiding, maar de school voelt wel een sterke verantwoordelijkheid om leerlingen met de apparaten te leren omgaan. Het antwoord op de ethische vraag werd een voorlopig 'Nee, tenzij de voorwaarden om leerlingen hierbij goed te kunnen begeleiden op orde zijn.' Maar eerst wil de school een belangrijke volgende stap zetten: een ethisch gesprek voeren met de leerlingen en hun perspectief op het vraagstuk horen.

Dit praktijkvoorbeeld verscheen in uitgebreidere vorm op de [website van de VO-raad](#).

3 Zeven onmisbare tips

Deze aanvullende tips kunnen helpen het schoolbeleid in praktijk te brengen, met oog voor leraar en leerling.

Tip 1: Besteed aandacht aan zelfreflectie, als onderdeel van digitale geletterdheid

Leerlingen moeten leren zichzelf te beheersen als het gaat om afleiding, maar dat lukt alleen als ze leren nadenken over hun eigen gedrag. Bij zelfreflectie houden zij zichzelf een spiegel voor en stellen ze zich relevante vragen.

Het doel van zelfreflectie is dat leerlingen zich bewust worden van de dingen die ze doen. Welke keuzes maken ze en waarom juist die keuzes? Wat lukte er goed en wat minder goed?

Zelfreflectie kan bijdragen aan meer bewustzijn van eigen gedrag, waardoor leerlingen zichzelf uiteindelijk beter in de hand kunnen houden. Makkelijk is het niet, maar de leraar kan helpen om die vragen te stellen. Op de basisschool kan de groepsleraar dat doen. Op de middelbare school kan dit bijvoorbeeld in het mentoruur, bij maatschappijleer of bij levensbeschouwing.

Zelfreflectie is belangrijk en nuttig voor álle leerlingen. Vanzelfsprekend moet je als school wel aansluiten op het niveau van leerlingen. Bij leerlingen in het gespecialiseerd onderwijs en leerlingen met een indicatie in het reguliere onderwijs vraagt dit veel extra aandacht en inspanning. In de praktijk helpt vooral veel herhalen.

3 Zeven onmisbare tips

Mogelijke vragen die leraren kunnen stellen, zijn:

- ▶ Ben jij de baas over je eigen smartphone, of is die de baas over jou? Waar merk je dat aan?
- ▶ Zijn er nog andere apparaten dan je telefoon, waarbij 'wie is er eigenlijk de baas?' een rol speelt?
- ▶ Wat voel je wanneer je likes krijgt via sociale media? Wat voel je als je niets krijgt?
- ▶ Wat als je voor een prikkie duizend TikTok-volgers kan kopen, zou je dat dan doen? Waarom wel/niet?
- ▶ De smartphone brengt mensen bij elkaar, maar kan ook leiden tot ruzies die de sfeer in de groep flink verpesten. Wat brengen sociale media jou?
- ▶ Wat doet het met je als iemand vervelend reageert op een berichtje van jou op sociale media? Hoe hou je het gezellig?
- ▶ Weet je wat een filterbubbel is? Hoe serieus is het volgens jou gesteld met de filterbubbel? Bekijk deze [TED-talk](#) ter inspiratie.

Meer informatie:

- ▶ Het [Handboek digitale geletterdheid](#) van Kennisnet.
- ▶ Netwerk Mediawijsheid heeft een overzicht gemaakt van [materialen die helpen te praten over digitale omgangsvormen](#). Met onder meer de les [WhatsHappy](#). Deze les is vooral geschikt voor de bovenbouw van het primair onderwijs, maar ook bruikbaar in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.
- ▶ Edublogger [Dick van der Wateren over verwondering en digitale volwassenheid](#)

Tip 2: Besteed aandacht aan zelfregulatie

Je kunt een algeheel verbod op smartphones instellen, maar daarmee los je niet automatisch alle problemen op. Bedenk dat de smartphone een onlosmakelijk onderdeel van de samenleving is geworden en dat leerlingen moeten leren om er verstandig mee om te gaan.

Zowel in het privéleven als in het vervolgonderwijs en het werkend leven liggen afleiding en verleiding door de smartphone voortdurend op de loer. In het bijzonder via sociale media. Sociale media zetten vanwege hun aard en opzet heel effectieve technieken in om gebruikers aan zich te binden. Ze willen dat we zo lang mogelijk blijven en zo vaak mogelijk terugkeren.

Aandachtspunten:

- ▶ Sommige groepen leerlingen zijn waarschijnlijk gevoeliger voor de afleiding van smartphones of voor de negatieve effecten ervan. De smartphone is zeker niet de enige afleider, maar je kunt leerlingen in coach- of mentorgesprekken wel wijzen op de risico's ervan.
- ▶ Alle leerlingen, onafhankelijk van het onderwijsniveau, hebben baat bij:
 - ▶ praten over afleiding;
 - ▶ bewustwording van het feit dat multitasking niet werkt – en zelfs contraproductief is;
 - ▶ oefeningen voor zelfregulatie, bijvoorbeeld bij zelfstandig werken in de les, of bij het maken van huiswerk.

3 Zeven onmisbare tips

- ▶ Zelfregulatie leer je niet van de ene op de andere dag. Het vraagt doorlopende aandacht en oefening.
- ▶ Praat met de ouders van leerlingen. Zij kunnen een wezenlijke rol spelen bij het aanleren van zelfregulatie en het oefenen met aandacht en focus. Sowieso is het verstandig ouders te blijven betrekken. Hun kinderen laten zich ook thuis door digitale afleiding van hun huiswerk houden. Werk samen om leerlingen zo goed mogelijk te helpen om met afleiding om te gaan.

Lesideeën:

- ▶ Oefen met je leerlingen en daag ze uit. Laat ze bijvoorbeeld drie minuten een beeldschermtekst lezen, zonder toe te geven aan de verleiding een ander scherm te openen. Probeer het daarna vier minuten en doe er vervolgens steeds een minuut erbij.
- ▶ Vraag leerlingen om tijdens de les hun telefoon aan te zetten, met het volume op z'n hardst. Laat elke notificatie turven op een poster met categorieën zoals TikTok, Snapchat, WhatsApp, Instagram et cetera. Praat na afloop met leerlingen over hoe ze thuis omgaan met de meldingen die binnenkomen op hun smartphone. Hoe gaan zij om met al die digitale 'schreeuwen om aandacht'? Hoe blijven zij gefocust op hun huiswerk?
- ▶ Vraag leerlingen om een dag door te brengen zonder telefoon. Laat ze een dagboek bijhouden. Wat ervaren ze? Voer hierover een gesprek met elkaar. Tip: het boek [Een kleine filosofie van de digitale onthouding](#) van filosoof Hans Schnitzler.

Meer informatie:

[Simon Verwer over omgaan met digitale afleiding op school](#)

Tip 3: Kijk verder dan de smartphone

Niet alleen smartphones kunnen een bron van afleiding zijn; tablets, Chromebooks, laptops en smartwatches zijn dat net zo goed. Ook via deze apparaten kunnen leerlingen berichten ontvangen en gamen, video's kijken en sociale media volgen. Zelfs via bepaalde koptelefoons en oortjes zijn berichten en meldingen te ontvangen. Een digitale assistent zoals Siri leest de berichten voor. Je kunt zelfs direct antwoorden, zonder dat je de assistent hoeft aan te spreken. Hiervoor moet de telefoon wel in de buurt zijn.

Een breder mediabeleid dat verdergaat dan alleen de smartphone verdient dus aanbeveling. Een technisch hulpmiddel is Mobile Device Management (MDM). Dat is software waarmee je mobiele devices, zoals tablets, laptops en Chromebooks, op afstand kunt beheeren. Je kunt bijvoorbeeld bepaalde apps wel of niet toestaan, zicht houden op welke leerling op welk device is ingelogd en controleren hoeveel tijd een leerling waaraan besteedt. Dit geldt alleen voor apparaten die door de school aan leerlingen verstrekt zijn. Daarnaast bestaan er internetfilters, waarmee de school kan bepalen welke websites toegankelijk zijn en wanneer leerlingen op internet kunnen. Ook hier geldt dat de filters niet werken voor persoonlijke apparaten van leerlingen waarmee zij via hun eigen verbinding het internet opgaan.

Bedenk wel dat dit geen oplossingen voor alles zijn, evenmin als programma's voor ouderlijk toezicht. Ook staan dit soort technische hulpmiddelen op gespannen voet met de noodzaak om leerlingen te leren hun eigen gedrag te reguleren.

Praktijkvoorbeeld

School: Ithaka Internationale Schakelklassen (voortgezet onderwijs)

Wie: Rob Bekker, leraar NT2

Smartphones in een schakelklas: stoorzender én onmisbaar gereedschap

Dat de smartphone ook onmisbaar gereedschap kan zijn, bewijst Ithaka Internationale Schakelklassen in Utrecht, voor leerlingen van twaalf tot achttien jaar die geen of weinig Nederlands spreken. Het leren van de taal staat centraal. De voornaamste taak van Ithaka is het 'doorschakelen' van de anderstalige leerlingen naar het Nederlandstalige onderwijs. In samenwerking met de Universiteit Utrecht krijgen leerlingen les in media maken door te filmen en monteren met hun smartphone.

Rob Bekker, leraar NT2 (Nederlands als tweede taal) op Ithaka, is enthousiast. "Door media te leren maken, leren ze ook hoe media werken. Daar hebben ze hun hele leven baat bij. Maar de aanleiding was een andere. Dankzij de smartphone en de medialessen kunnen ze hun verhaal op een andere manier kwijt."

3 Zeven onmisbare tips

Daarnaast heb je te maken met de privacy van de leerling. Het is belangrijk om leerlingen en hun ouders goed te informeren over wat je wel en niet doet met MDM. Het idee dat ze in de gaten gehouden worden op hun device kunnen leerlingen als buitengewoon onprettig ervaren.

Het is bovendien een illusie dat afleiding bij het gebruik van digitale apparaten in de klas helemaal uit te bannen is. Het zal altijd nodig blijven om goede gesprekken te voeren met leerlingen en te werken aan hun zelfreflectie en zelfregulatie. De mate van afleiding door digitale middelen hangt mede af van het beleid op dit gebied. Welke apparaten zijn op welke momenten toegestaan? Voor leerlingen die meer last hebben van de afleiding kunnen duidelijke momenten zonder digitale apparaten goed werken, omdat de verleiding dan minder is. Er zijn leerlingen voor wie het beter kan zijn om helemaal geen digitale middelen toe te staan. Voor andere leerlingen kan de inzet van digitale middelen onder de juiste omstandigheden juist verrijkend zijn.

Tip 4: Koppel het smartphonebeleid aan het socialeveiligheidsbeleid

Ook al geef je weinig ruimte aan de smartphone, dan nog is zijn invloed op het leven van je leerlingen – en dus op het schoolklimaat – groot. Heibel in een WhatsApp-groep of gepest en [roddelaccounts op TikTok](#) kunnen de stemming in een klas ingrijpend beïnvloeden. Een naaktfoto of 'deepfake' die viraal gaat, kan de hele school op stelten zetten. Anticipeer op dit soort incidenten door voortdurend gesprekken te voeren met leerlingen (en met elkaar) over dingen die fout kunnen gaan.

Het verdient aanbeveling om de invloed van smartphones onderdeel van het socialeveiligheidsbeleid te maken. Hou daarbij ook rekening met de valkuilen voor medewerkers. Wat doe je als die iets onhandigs hebben gepost op sociale media wat onrust geeft op school? En hoe reageer je als school op calamiteiten? De Kennisnet-publicatie [Sociale media en valkuilen voor medewerkers](#) bevat instructies voor het ontwikkelen van beleid, een rampenplan en een handige checklist. Inclusief omgang met de ouders en de media. Het gaat bij sociale veiligheid niet alleen om dingen die fout (kunnen) gaan, maar ook over de vraag hoe je het goed kunt doen. Hoe stimuleer je je leerlingen om digitale media positief in te zetten, voor zichzelf en voor anderen?

Meer informatie:

- ▶ [Sociale veiligheid op school en internet](#)
- ▶ [De Aanpak IBP \(informatiebeveiliging en privacy\)](#)

Tip 5: Betrek leerlingen in een vroeg stadium

De ervaring leert dat leerlingen vaak pas laat in het proces wordt gevraagd naar hun mening over digitale toepassingen op school. Of het nu gaat om het smartphonebeleid of om het aanpassen van digitale leerlingadministratiesystemen; leerlingen (en leraren) voelen vaak direct de gevolgen. Vervelende bijwerkingen kun je voorkomen door leerlingen op tijd naar hun mening te vragen. Dat hoeft beslist niet te betekenen dat zij bepalen wat de school doet.

3 Zeven onmisbare tips

- ▶ [Het Ethiekkompas](#) is een gesprekstool van Kennisnet waarmee je op basis van waarden die voor jou belangrijk zijn het antwoord zoekt op een gezamenlijk dilemma. Ook met leerlingen is zo'n moreel beraad goed te voeren. Dit levert vaak interessante gesprekken op.
- ▶ Het inspiratiepakket [Recepten voor een smartphonevrije school](#) van Kennisland biedt verschillende 'recepten' voor het voeren van gesprekken met leerlingen over smartphones.

Tip 6: Bevorder het klassenmanagement en de ict-bekwaamheid van het team

Smartphones kunnen de les zo verstoren dat het uiterste van de leraar wordt gevergd. Denk aan discussies met leerlingen die hun mobieltjes niet in de telefoontas stoppen of ouders die hun kinderen bellen midden in de les. Als telefoons voor educatief gebruik zijn toegestaan in de les, kunnen deze situaties nog steeds voorkomen. Voor leraren die het vak nog in de vingers moeten krijgen, misschien net van de opleiding komen, kan het nog moeilijker zijn om orde te houden en de sfeer in de klas goed te houden. Klassenmanagement-vaardigheden en steun van collega's zijn daarom van groot belang.

Verder helpt het als leraren ict-bekwaam zijn. Dat wil zeggen dat leraren niet alleen oog hebben voor de pedagogische vragen rond digitalisering, maar ook begrijpen wat de impact van digitale technologie kan zijn en daar met leerlingen over kunnen praten. Niet elke ict-toepassing is voor iedere leersituatie effectief. Daarom is het belangrijk dat leraren weten wat wel en niet werkt met ict in verschillende leersituaties.

Meer informatie:

- ▶ De [Handreiking professionalisering ict-bekwaamheid](#) van Kennisnet.
- ▶ De Kennisbundel [Gedrag in de school](#) van Didactief.

Tip 7: Geef het goede voorbeeld

Bij het kiezen van beleid rond smartphones is het goed om ook te bespreken en eventueel vast te leggen wat de verwachtingen zijn van leraren en andere onderwijs- of onderwijsondersteunende professionals. De regels voor leraren hoeven niet hetzelfde te zijn als de regels voor de leerlingen; daar zitten didactische en pedagogische overwegingen achter.

'Practice what you preach' is een belangrijk uitgangspunt. Zorg ervoor dat de regels voor onderwijspersoneel niet te ver afliggen van de regels voor leerlingen; dat voorkomt een hoop frustratie. Wat leerlingen de leraar zien doen, is een boodschap met meer zeggingskracht dan wat een leraar zegt. Het is bijvoorbeeld niet handig als de les wordt verstoord doordat de telefoon van een leraar afgaat, terwijl de school smartphones alleen op specifieke momenten toestaat. Het kan voor leerlingen buitengewoon oneerlijk voelen dat hun smartphonegebruik aan banden wordt gelegd, terwijl hun leraar tijdens de les op zijn telefoon bezig is. Ook hier geldt: duidelijke afspraken werken het best. Het hoeft geen gedoe te veroorzaken als het duidelijk is dat de leraar soms tijdens de les zijn telefoon gebruikt om in te loggen op digitale systemen en het apparaat vervolgens direct weglegt.

Praktijkvoorbeeld

School: Berg en Boschcollege in Houten en scholen van de Veluwe Onderwijsgroep (voortgezet onderwijs)

Wie: Zwanyk de Ruijter en Suzanne van Dieren, docenten kunsteducatie

Sociale media op pauze

Zwanyk de Ruijter en Suzanne van Dieren werken als docenten op het vmbo en volgen de master Kunsteducatie aan ArtEZ University of the Arts. In het kader van een studieproject bedachten zij het concept van de *SLOW SCHOOL* en de *OFFLINE* pauze.

De Ruijter legt uit dat de Slow School start met de vraag wat goed is voor de school en de leerlingen. "Bijvoorbeeld: hoe houden we verbinding met elkaar en met de wereld? We nemen steeds meer waar dat leerlingen onthecht raken van hun directe omgeving: ze zijn 'uitgecheckt' met hun telefoon in hun hand. We merken dit vooral sinds de corona-

crisis. En het is ook niet gek: leerlingen waren in die tijd meer verbonden met hun gezin en hun telefoon dan met de wereld op school. Nu merken we dat het moeilijk is om ze met actieve aandacht terug in de schoolwereld te krijgen."

Van Dieren vertelt dat het opviel dat leerlingen buiten de lessen weinig contact hadden. "Misschien hadden ze wel contact via de telefoon, maar het was in ieder geval voor ons niet goed zichtbaar. Daarom organiseren we op onze scholen één keer per week een offline pauze. Dit is een van de uitwerkingen van slow school. We reserveren een lokaal

en we zorgen voor tosti's, spelletjes en muziek. Het is niet verplicht voor leerlingen om naar de offline pauzes te komen, toch is het een groot succes. Er komt een vaste groep leerlingen. We zien dat ze een andere vorm van contact aangaan, ook met volwassenen. Uit evaluaties komt naar voren dat de offline pauzes leerlingen een veilig gevoel geven en dat ze er zichzelf kunnen zijn. De telefoons zijn weg, dat is even ongemakkelijk. Maar we merken weer dat we op een meer aandachtige manier contact maken. Met onszelf, de ander en de wereld."

Slot

Voor smartphones en andere technologische devices van leerlingen is geen plaats in de klas, tenzij er sprake is van doordacht educatief gebruik waar het hele schoolteam eenduidig invulling aan geeft. Dat is de lijn die bestuurders, schoolleiders en vertegenwoordigers van leraren hebben afgesproken, samen met het ministerie van OCW.

Nu is het aan scholen om hun beleid te bepalen. Wordt dat strikt of minder strikt? Elke school zal zijn eigen beleid moeten vormgeven, met aandacht voor de didactische én pedagogische vragen die de smartphone op school oproept. Duidelijk, schoolbreed smartphonebeleid helpt leerlingen, ouders, leraren en onderwijsondersteunend personeel uiteindelijk het meeste. Deze publicatie bevat aandachtspunten die scholen helpen dat beleid vorm te geven te geven. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is: *one size fits all* bestaat niet. Elke school heeft zijn eigen context en visie en heeft dus ook zijn eigen keuzes te maken. Wat in ieder geval duidelijk is: multitasking werkt niet, ook niet voor kinderen en jongeren. Ook voor jonge kinderen is het verstandig om het gebruik van smartphones op school steviger te reguleren. Tegelijkertijd zijn er groepen leerlingen voor wie de smartphone belangrijke ondersteuning kan bieden, bijvoorbeeld leerlingen met een zorgbehoefte.

Begrenzen – of zelfs helemaal verbieden – vrijwaart de school niet van zijn verantwoordelijkheid om leerlingen te leren omgaan met de digitale wereld waarmee ze via hun smartphone verbonden zijn, en zullen zijn in de toekomst. Digitale afleiding speelt een belangrijke rol in het leven van leerlingen. Een goed smartphonebeleid heeft daarom ook aandacht voor digitale geletterdheid, met zelfreflectie en zelfregulatie als belangrijke aandachtspunten.

Bronnenlijst

- ▶ Beland, L., & Murphy, R. (2016). Ill Communication: Technology, distraction & student performance. *Labour Economics*, 41, 61–76. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2016.04.004>
- ▶ Beneito, P., & Vicente-Chirivella, O. (2022). Banning mobile phones in schools: evidence from regional-level policies in Spain. *Applied Economic Analysis*, 30. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AEA-05-2021-0112/full/html>
- ▶ Beyens, I., Pouwels, J. L., Van Driel, I. I., Keijsers, L., & Valkenburg, P. M. (2020). The effect of social media on well-being differs from adolescent to adolescent. *Scientific Reports*, 10(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-020-67727-7>
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0005288/2024-01-01> Wetten.nl - Regeling - Burgerlijk Wetboek Boek 5 - BWBR0005288. (2024, 1 januari). https://wetten.overheid.nl/BWBR0005288/2024-01-01#Boek5_Titeldeel9
- ▶ Crompton, H., Burke, D., & Gregory, K. H. (2017). The use of mobile learning in PK-12 education: A systematic review. *Computers & education*, 110, 51–63. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.03.013>
- ▶ Kennisrotonde. (2019). *Welke interventies helpen scholieren om afleidingen zoals games onder schooltijd te weerstaan?* <https://www.kennisrotonde.nl/sites/kennisrotonde/files/migrate/PDF-voor-website-Kennisrotonde-antwoord-VRAAG-615.pdf>
- ▶ Kennisrotonde. (2023a). *Wat zijn de effecten van (een verbod op) het gebruik van smartphones in de klas op het welbevinden van leerlingen?* | Kennisrotonde. <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/smartphones-in-de-klas-en-effect-welbevinden-van-leerlingen>
- ▶ Kennisrotonde. (2023b). *Wat zijn de effecten van (een verbod op) smartphones, laptops en tablets in de les en op school op de leerprestaties van vo-leerlingen en mbo-studenten?* ((KR. 1597/1602)). <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/smartphones-in-de-les-en-effect-op-leerprestaties-leerlingen>
- ▶ Karssen, M., A., K., Stronkhorst, E., Lourens, J. M. P., Bruck, S., van Kessel, M., & Saab, N. (2023). *MYRA monitor digitalisering funderend onderwijs*. Kohnstamm Instituut.
- ▶ Kessel, D., Hardardottir, H. L., & Tyrefors, B. (2020). The Impact of Banning Mobile Phones in Swedish Secondary Schools. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3617386>
- ▶ Kirschner, P. A. (2023). *Mobieltjes in de klas: position paper t.b.v. rondetafelgesprek Mobieltjes in de klas d.d. 12 april 2023*. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023Z06345&did=2023D15071>
- ▶ Kirschner, P. A., & De Bruyckere, P. (2017). The myths of the digital native and the multitasker. *Teaching and Teacher Education*, 67, 135–142. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.06.001>
- ▶ LAKS. (2023). *Mobieltjesverbod – stop met symptoombestrijding, begin bij de kern van het probleem! Position paper t.b.v. rondetafelgesprek Mobieltjes in de klas d.d. 12 april 2023*. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023Z06507&did=2023D15393>
- ▶ Meelissen, M., Maassen, N., Gubbels, J., van Langen, A., Valk, J., Dood, C., Derks, I., in 't Zandt, M., & Wolbers, M. (2023). *Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht*. Universiteit Twente. <https://doi.org/10.3990/1.9789036559461>
- ▶ Naismith, L., Sharples, M., Vavoula, G., & Lonsdale, P. (2004). Literature Review in Mobile Technologies and Learning. *Futurelab Series*, 11.

- ▶ Nederlands Jeugdinstuut. (z.d.). *Mediagebruik 9-12 jarigen*. Geraadpleegd op 4 december 2023, van <https://www.nji.nl/mediaopvoeding/toolbox/mediagebruik-9-12-jarigen>
- ▶ Paul, M. (2023, 7 november). *Addendum bij hoofdlijnenafpraak mobiele telefoons in de klas voor het gespecialiseerd onderwijs* [Kamerstuk]. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/documenten/kamerstukken/2023/11/07/addendum-bij-hoofdlijnenafpraak-mobiele-telefoons-in-de-klas-voor-het-gespecialiseerd-onderwijs>
- ▶ Pouwels, J. L., Valkenburg, P. M., Beyens, I., Van Driel, I. I., & Keijsers, L. (2021). Social media use and friendship closeness in adolescents' daily lives: An experience sampling study. *Developmental Psychology*, 57(2), 309–323. <https://doi.org/10.1037/dev0001148>
- ▶ Pryzbylski, A. K., & Weinstein, N. (2017). A Large-Scale Test of the Goldilocks Hypothesis: Quantifying the Relations Between Digital-Screen Use and the Mental Well-Being of Adolescents. *Psychological Science*, 28(2). <https://doi.org/10.1177/0956797616678438>
- ▶ Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. (2023, 16 januari). *#GeenPaniek - Gezondheid, jongeren en hun digitale omgeving*. Geraadpleegd op 25 april 2023, van <https://adviezen.raadvn.nl/geenpaniek/>
- ▶ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2019). *Schermgelukkig, blauw licht en slaap*.
- ▶ Saab, N. (2023). Effectiviteit van de mobiele telefoon in de les en randvoorwaarden voor effectief gebruik. In *Position paper t.b.v. rondetafelgesprek Mobieltjes in de klas d.d. 12 april 2023*. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023Z06144&did=2023D14565>
- ▶ Siebers, T., Beyens, I., Pouwels, J. L., & Valkenburg, P. M. (2021). Social Media and Distraction: An Experience Sampling Study among Adolescents. *Media Psychology*, 25(3), 343–366. <https://doi.org/10.1080/15213269.2021.1959350>
- ▶ Siebers, T., Beyens, I., Baumgartner, S. E., & Valkenburg, P. M. (2023). Adolescents' digital nightlife: The comparative effects of day- and nighttime smartphone use on sleep quality. *PsyArXiv*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/cdg73>
- ▶ Smits, A. (2023, 27 november). *Voorwaarden voor digitale geletterdheid | Onderwijskennis*. Onderwijskennis. <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/voorwaarden-voor-digitale-geletterdheid>
- ▶ Stieger, S., & Wunderl, S. (2022). Associations between social media use and cognitive abilities: Results from a large-scale study of adolescents. *Computers in Human Behavior*, 135, 107358. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107358>
- ▶ Valkenburg, P. M., Beyens, I., Pouwels, J. L., Van Driel, I. I., & Keijsers, L. (2021). Social Media Browsing and Adolescent Well-Being: Challenging the “Passive Social Media Use Hypothesis”. *Journal of Computer-Mediated Communication*. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmab015>
- ▶ Valkenburg, P. M., van der Wal, A., & Beyens, I. (2023). Schermgelukkig en schermverdriet: de invloed van social media op de mentale gezondheid van jongeren. In *Unicef Essayreeks Kinderrechten in de Digitale Wereld* (Essay 4). Unicef. <https://www.unicef.nl/files/Essay-4-Schermgeluk-schermverdriet.pdf>
- ▶ VO-raad. (2023, 10 oktober). *Q&A Richtlijn smartphones in de klas*. Vo-raad.nl. <https://www.vo-raad.nl/artikelen/q-a-richtlijn-smartphones-in-de-klas>

- ▶ Wang, J., Tigelaar, D. E. H., Zhou, T., & Admiraal, W. (2022). The effects of mobile technology usage on cognitive, affective, and behavioural learning outcomes in primary and secondary education: A systematic review with meta-analysis. *Journal of Computer Assisted Learning*. <https://doi.org/10.1111/jcal.12759>
- ▶ Ward, A. F., Duke, K., Gneezy, A., & Bos, M. (2017). Brain Drain: The Mere Presence of One's Own Smartphone Reduces Available Cognitive Capacity. *Journal of the Association for Consumer Research*, 2(2), 140–154. <https://doi.org/10.1086/691462>
- ▶ *Wet op het primair onderwijs: artikel 13*. (1981, 2 juli). wetten.overheid.nl. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2024-01-01#HoofdstukIV>
- ▶ *Wet op het voortgezet onderwijs: artikel 24*. (1963, 26 februari). wetten.overheid.nl. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002399/2022-07-14>
- ▶ Williams, K. M., Kraphol, E., Yonova-Doing, E., Hysi, P. G., Plomin, R., & Hammond, C. J. (2019). Early life factors for myopia in the British Twins Early Development Study. *British Journal of Ophthalmology*, 103(8), 1078–1084. <https://doi.org/10.1136/bjophthalmol-2018-312439>

Colofon

Schoolbeleid voor smartphones

Datum van uitgave
Februari 2024, versie 3.0

Auteur(s)
Remco Pijpers
Lotte Dondorp

Eindredactie
Muriël Kleisterlee
Jos Leijen

Vormgeving
Delta3
The Creative Hub Canon

Met dank aan
Henk Boeke
Manel van Kessel
Machteld Rohn
Nadira Saab
Patti Valkenburg
Linda Zeegers

Deze publicatie is gemaakt in samenwerking met de VO-raad en de Sectorraad GO.

Sommige rechten voorbehouden
Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(s) en uitgever van Kennisnet geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

Over Kennisnet

Goed onderwijs legt de basis voor leven, leren en werken en daagt leerlingen en studenten uit om het beste uit zichzelf te halen. Dat vraagt om onderwijs dat inspeelt op sociale, economische en technologische ontwikkelingen. Kennisnet ondersteunt besturen in het primair onderwijs (po), het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) bij een professionele inzet van ict en is voor scholen de gids en bouwer van het ict-fundament.

Kennisnet wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

kennisnet.nl

Kennisnet
Postbus 778
2700 AT Zoetermeer

T 0800 321 22 33
E support@kennisnet.nl
I kennisnet.nl